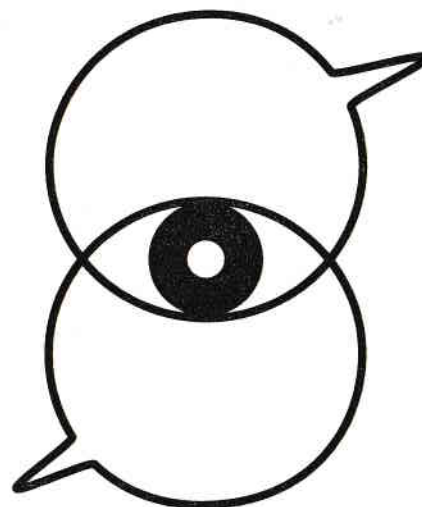

LBRIS

We know
books

Rezistenți la manipulare

De ce devenim victimele informațiilor
false și cum să ne imunizăm

Sander van der Linden

Traducere din limba engleză de
Cosmin Nare

Copyright © © Sander van der Linden 2023

Copyright © Pilot Books, 2026, pentru ediția în limba română

Toate drepturile rezervate. Cu excepția situației în care doriți să inserați citate scurte în cadrul unei recenzii, nicio parte din această carte nu poate fi reprodușă sau difuzată în orice formă sau prin orice mijloace, scris, foto sau video, fără acordul scris din partea editurii.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LINDEN, SANDER VAN DER

Rezistenți la manipulare : de ce devenim victimele informațiilor false și cum să ne imunizăm / Sander van der Linden ; trad. din lb. engleză de Cosmin Nare. - București : Pilot Books, 2026

Conține bibliografie

ISBN 978-630-6646-36-4

I. Nare, Cosmin (trad.)

159.9

EDITORI	Oxana Ungureanu Bogdan Ungureanu
DESIGN	Faber Studio
COPERTĂ	Diana Șerbănescu
REDACTOR	Ilinca Mitrea
CORECTURĂ	Alexander Tudose
CARACTERE	Objektiv, Yoga
TIPĂRIT ÎN	România
PRODUCȚIE	Artprint

LATERAL este un imprint al PILOT BOOKS.

Căutând în lumi diverse, conectate de mentalitatea flexibilă, orientată spre creștere, adunăm piese din puzzle-ul care formează ghidul de navigare al celor care caută echilibrul dintre inspirație și performanță.

Prin titlurile de specialitate, PILOT BOOKS se alătură campaniilor de conștientizare a importanței mișcării corpului și dezvoltării continue a minții prin analiză, introspecție și învățare.

WWW.PILOTBOOKS.RO

FB.COM/PILOTBOOKS.RO

INSTAGRAM.COM/PILOTBOOKS.RO

Cuprins

Prolog		009
Partea întâi	Virusurile minții	023
Capitolul 1	Adevărul iluzoriu: cum face creierul diferența dintre adevăr și minciună	025
Capitolul 2	Creierul motivat: vezi ceea ce îți dorești să crezi	046
Capitolul 3	Efectul conspirației: adevărul este undeva acolo	071
Capitolul 4	De ce nu poți scăpa de virusurile mintale: Efectul de lungă durată al informării false	094
Partea a doua	Infodemia. Cum se răspândește virusul informării false	117
Capitolul 5	Virusul informării false: De la Roma antică la social media	119
Capitolul 6	Rage Against the Machine: Camerile de ecou și bulele de filtrare	146
Capitolul 7	Armele de persuasiune în masă	187
Partea a treia	Vaccinul psihologic împotriva informării false	235
Capitolul 8	Demontarea preventivă a informării false	237
Capitolul 9	Bad News: cele șase grade ale manipulării	272
Capitolul 10	Imunitatea psihologică de turmă	316
Capitolul 11	Cum să îți vaccinezi psihologic familia și prietenii	353
Epilog	Viitorul adevărului	375
Mulțumiri		387

LIBRIS

Note	We know	391
Bibliografie	books	424
Imagini		478

Pentru Gavi

Prolog

Infailibil⁰¹ (adj.) – care nu se poate înșela, desăvârșit, fără cusur

Kirkby este un oraș relativ mic din comitatul Knowsley, în nord-vestul Angliei. Cu o populație de nu mai mult de 40.000 de locuitori, este orașul natal al poetului Robert Atherton, al actorului Stephen Graham – și al unui om despre care probabil nu ați mai auzit până acum: Michael Whitty. Whitty are trei copii. Face voluntariat pentru o organizație caritabilă locală și administrează o parcare de la aeroport. Totodată, are niște idei neobișnuite la care a ajuns încet și sigur, cu sprijinul unui amic de încredere: internetul.

În duminica de 5 aprilie 2020, Whitty și doi complici ai săi s-au urcat într-o mașină și au mers pe Coopers Lane, în Kirkby, unde au incendiat un releu telefonic deținut de Vodafone. Whitty și-a pus o pereche de mănuși, a deschis cu forța cutia tehnică și a dat foc aparatului cu ajutorul unor tablete de aprins focul. Fapta sa nu a fost rezultatul unei decizii „impulsive“, dat fiind că investigațiile ulterioare ale poliției arată că incendierea fusese planificată cu grijă. Whitty era convins că noile relee telefonice 5G (a cincea generație) aveau o legătură cu pandemia de coronavirus care cuprinsese de curând întreaga lume. Probele găsite în telefonul său sugerează că Whitty petrecuse o groază de timp documentându-se cu privire la tehnologia 5G și dezbătând acest subiect cu alți interlocutori pe chat-uri online. Deși nu erau complet absurde, temerile sale referitoare la noua tehnologie și la amenințarea

01 Referință la traducerea literală a titlului original (*Foolproof. Why we fall for misinformation and how to build immunity*). (n. red.)

pe care o reprezintă pentru sănătate se întemeiau, de fapt, pe o teorie a conspirației, infirmată de altfel, conform căreia radițiile releelor de telefonie 5G slăbesc sistemul imunitar și, prin urmare, cauzează sau exacerbează răspândirea de COVID-19.

Cu aproape patru ani înainte, în timpul campaniei pentru alegerile prezidențiale din SUA din 2016, Edgar Maddison Welch din Carolina de Nord, în vârstă de douăzeci și opt de ani și tată a doi copii, a intrat în pizzeria Comet Ping Pong din Washington DC cu o pușcă de asalt semiautomată. Acesta era convins că Hillary Clinton, candidata la președinție, ascundea copii mici în subsolul restaurantului, care făcea parte dintr-o rețea secretă de pedofilie. Asemenea lui Whitty, Welch avea niște îngrijorări reale (în cazul său, acestea priveau posibilele abuzuri sexuale împotriva minorilor - așa-numitul scandal „Pizzagate”⁰²) după ce citise zeci de știri false distribuite online de celebrități și politicieni.

010 De regulă, reacția oamenilor este aceea de a trece cu vederea evenimentele de acest fel, considerându-le acțiuni singulare ale unor anumiți indivizi. Niște devianți. Cei mai mulți nu se lasă prostiți de fake news. Dar oare chiar așa stau lucrurile? Cât de siguri suntem că votul nostru nu a fost influențat de niște informații false care ne vizau în mod direct? Cât din ce citim pe social media nu este fals sau, dacă nu complet fals, atunci merit să ne facă să gândim sau să ne simțim într-un anumit fel? Whitty și Welch nu sunt singurele exemple. Adevărul este că, la nivel cognitiv, toți suntem predispuși să acceptăm informații false.

Cel puțin cincizeci de antene de telefonie mobilă au fost incendiate în Regatul Unit, din cauza informațiilor

02 Teorie a conspirației răspândită de susținătorii extremiști ai lui Donald Trump în timpul alegerilor prezidențiale din SUA din 2016, potrivit căreia unii membri din Partidul Democrat conduceau o rețea de trafic de copii și pedofilie, care opera din subsolul pizzeriei Comet Ping Pong. (n. red.)

false care circulau despre o presupusă legătură între 5G și COVID-19. Cercetările ulterioare au confirmat faptul că teoria conspirației 5G este asociată unei intenții violente. În 2020, alături de colegii mei de la Cambridge, am realizat un sondaj în rândul populației din Regatul Unit, SUA, Mexic și Spania, prin care i-am întrebat pe participanți dacă sunt de părere că rețeaua de telefonie 5G ne face mai predispuși la contractarea coronavirusului. Estimările rezultate în baza acestui studiu se situează între 10 și 17% din populația fiecărei țări. Dacă îți se pare puțin, gândește-te că și numai 10% înseamnă că peste 7 milioane de oameni din Regatul Unit și aproximativ 32 de milioane din SUA declară că au această convingere. Mai mult decât atât, dacă o proporție de 10% e suficientă pentru a declanșa incendierea releelor telefonice, atunci suntem îndreptățiți să ne facem griji cu privire la consecințele pe care răspândirea pe scară largă a unor astfel de convingeri ar putea să le aibă asupra societății.

Asaltarea Capitoliului Statelor Unite din 2021, organizată ca o formă de protest împotriva victoriei lui Joe Biden în alegerile prezidențiale, este o dovadă clară a violenței la care poate să recurgă o mulțime prost informată. Falsele acuzații emise de Donald Trump, conform cărora Democrații furaseră alegerile prin fraudarea masivă a votului, au fost repetate frecvent pe rețelele de socializare și posturile de știri conservatoare. Afirmațiile neadevărate ale acestuia variaau de la „livrări misterioase de buletine de vot în favoarea lui Joe Biden” la autorități electorale care „împingeau genți cu buletine de vot pe sub masă” și „voturi în numele unor persoane decedate”. Supranumit „tsunamiul neadevărurilor” de către jurnaliștii de investigații, Trump a făcut peste 30.000 de afirmații false ori înșelătoare în timpul mandatului său prezidențial⁰³.

03 Cartea a fost publicată, în original, în 2023. Prin urmare, autorul se referă la primul mandat prezidențial al lui Donald Trump (2017-2021). (n. red.)

Poate că revoltele violente de la Capitoliu nu s-au datorat exclusiv răspândirii informațiilor false, dar o investigație amplă realizată de fact-checkerul⁰⁴ independent *PolitiFact*, care a studiat dosarele a peste patru sute dintre persoanele arestate, arată că, în cel puțin jumătate din cazuri, convingerile și acțiunile inculpaților se întemeiau pe informații false. Mulți dintre cei arestați fuseseră foarte activi pe social media. De altfel, mai multe persoane au declarat chiar, în apărarea lor de la proces, că fuseseră „păcăliți de fake news“. Majoritatea intrau în aceeași categorie cu Whitty și Welch.

Acum, hai să aruncăm o privire asupra exemplului lui Anthony Antonio, un agent de vânzări de panouri solare de douăzeci și șapte de ani din Chicago. Antonio nu era interesat de politică. Nici măcar nu votase la alegerile prezidențiale anterioare. Dar, după ce a rămas fără loc de muncă în timpul pandemiei, Antonio susține că, pur și simplu, se plictisea. A început să urmărească constant Fox News și a ajuns să rezonanze cu postările cu o orientare politică de dreapta de pe rețelele de socializare, sfârșind absorbit de teoriile conspirației care susțineau că alegerile prezidențiale fuseseră fraudate. Pe 6 ianuarie 2021, și-a pus o vestă antiglonț cu însemnele unei grupări militante de extremă dreapta. S-a ales cu cinci capete de acuzare, printre care se numărau tulburarea ordinii publice și pătrunderea în Capitoliu prin violență.

Când a invocat valul de informații false în care a fost atras clientul său, avocatul lui Antonio a declarat că „și dumneavoastră puteți să contractați această boală“.

Dar contaminarea cu informații false care reprezintă un pericol la adresa publicului nu este doar o problemă a Occidentului. În aprilie 2018, pe WhatsApp au circulat

04 Fact-checking-ul (termen compus din cuvintele „fapt“ și „examinare“) este procesul de verificare a veridicității unei știri sau afirmații diseminate în spațiul public. (n. red.)

video-clipuri falsificate care avertizau împotriva unor traficanți de copii din sudul Indiei, pretinzând că în zonă fuseseră răpiți peste cincizeci de copii. Aceste mesaje au incitat o mulțime de circa două sute de oameni să-i atace pe membrii unei familii nevinovate, pe care i-au scos cu forța din mașină, unul dintre aceștia fiind ucis în bătaie, iar restul grav răniți. Mesajele au declanșat o mulțime de alte atacuri similare. Renumitele „linșaje indiene de pe WhatsApp“ survin adesea în urma punerii în circulație a unor clipuri video și știri false pe această platformă. De pildă, în același an, doi bărbați au fost uciși în bătaie și alți șapte au fost răniți după ce pe WhatsApp au fost distribuite niște mesaje false privind existența unor hoți în zona respectivă. La începutul anului 2020, în Iran s-au înregistrat sute de decese și mii de spitalizări - inclusiv ale unor copii - din cauza otrăvirilor în masă, după ce oamenii se lăsaseră înșelați de niște afirmații false de pe social media, conform cărora ingerarea de produse toxice pe bază

Pe scurt, știrile false pot fi fatale.

Chiar și dacă suntem optimiști cu privire la capacitatea noastră de a detecta știrile false, trebuie să acceptăm că *nu este obligatoriu* ca toată lumea să fie înșelată pentru ca informațiile false să devină deosebit de influente și de periculoase. Până la urmă, rezultatul unor alegeri politice de mare anvergură este adesea determinat de o diferență foarte mică în numărul de voturi, iar propaganda cibernetică devine un instrument tot mai important în destabilizarea structurilor democratice. La începutul lui februarie 2022, propagandiștii ruși au inundat canalele media cu videoclipuri false care prezentau acte de agresiune și atacuri ale Ucrainei pe teritoriul Rusiei, pentru a crea un pretext în favoarea invaziei planificate de armata rusă. Unele dintre imaginile postate pe social media surpindeau lovituri aeriene executate de Israel în Gaza, în vreme

ce altele proveneau din jocul video *Arma 3*. Obiectivul acestor campanii nu era acela de a convinge publicul străin că invazia militară a Rusiei ar fi justificată, ci de a împiedica discernerea realității de ficțiune, în speranța că vor abate atenția analiștilor politici și a fact-checkerilor, obligându-i pe aceștia să analizeze și să demaște niște materiale care erau, în mod evident, false.

Îngrijorările referitoare la modurile în care știrile false subminează democrația sunt, cu siguranță, justificate. De exemplu, un sondaj realizat în 2016 de către institutul de cercetare Pew din Washington a arătat că peste 65% dintre cetățenii americani declară că știrile false le creează confuzii legate de realități simple, iar 83% dintre europeni consideră că știrile false constituie o problemă majoră - în condițiile în care cel puțin jumătate dintre respondenți au afirmat că în fiecare săptămână se confruntă cu informații false. Nici măcar teoriile conspirației nu mai sunt apanajul unei „minorități de nebuni”: în prezent, peste 50% dintre americani susțin cel puțin o teorie a conspirației. Aceste constatări ridică niște semne mai mari de întrebare privind capacitatea noastră de orientare în cadrul ecosistemului media. Cum ajung unii oameni să creadă niște informații false? Cum și de ce se răspândește astfel de informații? Și ce e de făcut?

Voi răspunde la toate aceste întrebări în cartea de față - dar te avertizez că nu este o carte obișnuită despre persuasiune, cel puțin nu în sensul în care ai putea să crezi. De-a lungul întregii mele cariere, am studiat psihologia persuasiunii și influenței. De fapt, interesul meu pentru persuasiune nu este strict profesional - mi-am petrecut o bucată însemnată din viață încercând să înțeleg procesul prin care oamenii, inclusiv eu însumi, ajung să fie convinși de veridicitatea a tot soiul de informații, în special a celor false. Cea mai mare parte a familiei mele din partea mamei a fost executată de naziști în Olanda în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Bunicii mei au reușit să scape - cu chiu, cu vai -, dar unul dintre cei doi fii ai lor, unchiul meu, care era doar un băiețel, a fost împușcat cu intenție de un soldat nazist în timpul unei *razzia* (razie), urmând să fie transportat la un spital din apropiere. Rezistența olandeză a reușit să-l scoată în secret de acolo, fiind luat în grijă de către o familie căreia i s-a făcut milă de el. După terminarea războiului, bunicii mei nu aveau nicio idee ce se alesese de el. Deși, într-un final, s-au regăsit sănătoși, unchiul meu nu și-a revenit niciodată pe deplin din traumele psihologice suferite în copilărie.

Aflând despre impactul nazismului asupra familiei mele, am devenit fascinat de tânăr de procesul prin care propaganda periculoasă și dăunătoare poate deveni convingătoare. Prima oară când am avut ocazia să-mi explorez într-un demers științific interesul față de psihologia informării false a fost în timpul doctoratului. Am început să studiez persuasiunea nu ca să devin mai persuasiv cu cei din jur, ci, mai degrabă, ca să înțeleg cum poate fi inversat acest proces. Cum ar fi dacă o mai bună înțelegere a procesului de persuasiune ar putea să ne facă mai rezistenți în fața tentativelor de manipulare a opiniilor? Astfel, am decis să studiez eșafodajul campaniilor de dezinformare pentru a vedea dacă pot să sintetizez un „vaccin”.

Deși cercetasem natura campaniilor de dezinformare cu mult înainte ca termenul de „fake news” să intre în vocabularul uzual, abia la câteva luni de la alegerile prezidențiale din SUA din 2016 am primit un e-mail din partea „raportorului special pentru libertatea de opinie și de exprimare” a ONU, prin care eram invitat să particip la o întrunire de trei zile pe tema știrilor false. Evenimentul urma să se desfășoare pe o proprietate izolată din secolul al XVI-lea de pe coasta sudică a Angliei, deținută de Ministerul Afacerilor Externe al Marii Britanii și al Commonwealth-ului. Pe durata discuțiilor, reprezentanții din fruntea guvernelor și a companiilor de

social media din toată lumea au dezbătut câteva chestiuni de bază, cum ar fi „Ce înseamnă fake news?“ și „Ce e de făcut în privința lor?“

Întrunirea m-a impresionat cu adevărat. Mi s-a părut fascinant să descopăr complexitatea problemelor ce țin de legi sau de drepturile omului, care fac ca definirea și reglementarea juridică a știrilor false să fie atât de greu de realizat, precum și dificultatea de a-i identifica și de a-i condamna pe cei care le răspândesc cu bună știință. Am descoperit curând că eram singurul specialist în științe comportamentale din sală și, cu toate că rolul meu nu a fost unul foarte clar de la bun început, discuțiile au ajuns destul de repede la concluzia că legea și tehnologia reprezintă niște instrumente precare: chiar și dacă am perfecționa legislația existentă, aceasta nu poate să combată, prin ea însăși, răspândirea informațiilor false.

016

Discuția s-a deplasat către importanța înțelegerii judecății umane și a procesului de luare a deciziilor. Toți începeau să-și dea seama ce rol crucial joacă psihologia în această chestiune. Mi-am prezentat concluziile inițiale despre modul în care oamenii ar putea fi „inoculați“ împotriva dezinformării. Această idee a reprezentat catalizatorul a ceea ce avea să devină un program de cercetare influent, care a stat la baza strategiilor adoptate de guverne, autorități din domeniul sănătății publice și de marile companii de tehnologie din toată lumea, cu scopul de a contracara știrile false.

În concluzie, această carte nu oferă lecții de persuasiune, ci o modalitate de contraatac. O metodă prin care să creștem rezistența la persuasiunea externă odată ce ne *imunizăm* mintea împotriva tacticilor de manipulare ce recurg la fake news și la informații false. Îți voi prezenta tot ce știu despre cum să nu ne lăsăm păcăliți de acestea - de la modul în care creierul distinge realitatea de ficțiune și răspândirea

virală a informațiilor false (inclusiv rolul acestora în alegerile din 2016 din SUA, Brexit, războaie internaționale și pandemia de COVID-19) și până la viitorul adevărului în societate. Ca să sintetizăm un vaccin, vom pune virusul informațiilor false sub microscop, acordând o atenție deosebită procesului de persuasiune a maselor - care va fi analizat de la nivelul neuro- nilor și până la cel al campaniilor electorale -, în încercarea de a cultiva imunitatea societală.

Într-o epocă tot mai înșesată de jumătăți de adevăr, fake news și informații false, nu e treaba mea să-ți spun în ce să crezi. Indiferent unde te situezi pe spectrul politic, privește această carte ca pe un simplu instrument de căutare a adevărului. Andy Norman, un filozof de la Carnegie Mellon University, mă numește un „imunolog cognitiv“. Îmi place mult această definiție a domeniului meu de cercetare: studiez sistemele de apărare ale minții umane. Îmi doresc să-ți ofer un ghid despre felul în care creierul reacționează atunci când este asaltat de adevăr, pe de o parte, și de minciuni, pe de altă parte. Vreau să-ți pun la dispoziție câteva mijloace care să te ajute să detectezi tentativele de influențare a opiniei, inspirate de „arta întunecată a manipulării“. Un vaccin împotriva informațiilor false. La fel cum antigenele activează reacția imunitară a organismului, antigenele *psihologice* contribuie la dobândirea rezistenței la fake news. Prin urmare îți voi recomanda unsprezece astfel de antigene care asigură întărirea imunității psihologice.

Avocatul care îl apăra pe rebelul Anthony Antonio de la Capitoliu nu greșea atunci când sugera că informarea defectuoasă poate fi transmisă asemenea unei boli. Sper să conving cititorii de adevărul a trei principii-cheie. Primul este acela că există și virusuri de natură mintală, nu doar biologică. Un virus biologic este un parazit care se atașează de suprafața unei celule-gazdă, după care își injectează propriul

017

material genetic în gazdă, detornând mecanismele de funcționare ale acesteia cu scopul autoreproducerii. Analog, informarea falsă, teoriile conspirației și alte idei periculoase pătrund în creier și ajung în conștiință. Se infiltrează în gândurile, sentimentele, ba chiar și amintirile noastre. Informațiile false pot să modifice decisiv maniera în care acționăm și în care percepem realitatea, întrucât virusul informațiilor false preia controlul asupra mecanismelor noastre cognitive principale. Din păcate, așa cum și virusurile sunt deosebit de dificil de tratat (căci antibioticele nu funcționează întotdeauna), cercetările - care s-au extins de-a lungul a câteva decenii întregi - arată că, odată ce informațiile false prind rădăcini în mintea noastră, acestea devin, la rândul lor, foarte greu de corectat. Astfel, se pare că analogia merge mult mai departe decât am fi crezut inițial.

018 Al doilea principiu constă în ideea că, la fel ca agenții patogeni virali, știrile false se răspândesc exclusiv prin contact interuman. De fapt, în 2020, Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a declarat izbucnirea unei „infodemii“ mondiale. Ce trebuie să avem în vedere este că, prin natura lor, virusurile nu pot supraviețui prea mult în afara corpului. Au nevoie de o gazdă. Același lucru se poate spune și despre informațiile false. Luată ca atare, o postare cu un conținut înșelător sau titlul unei știri false nu înseamnă mare lucru - au nevoie de o gazdă ca să se reproducă și să se răspândească. Virusul biologic se transmite, de obicei, prin contact direct sau prin picături respiratorii. Virusul mental, însă, este cu atât mai contagios cu cât transmiterea de la o persoană la alta nu presupune contactul fizic. După cum vom vedea, asemenea virusului biologic, și cel mental poate avea consecințe periculoase pentru sănătate, putând cauza diverse vătămări sau chiar moartea. Mai mult, răspândirea știrilor false nu amenință doar bunăstarea persoanelor, ci prezintă o amenințare

gravă la adresa integrității sistemelor și alegerilor democratice din toată lumea.

Al treilea și ultimul principiu se referă la faptul că avem nevoie de un tratament antiviral eficient - un vaccin psihologic împotriva știrilor false. Alături de colegii mei de la Cambridge, lucrez deja de câțiva ani la această soluție. Din fericire, dezvoltarea acestui vaccin este gratuită și nu necesită nicio seringă, ci doar o minte deschisă. Totuși, din punct de vedere teoretic, analogia rămâne valabilă. La fel cum vaccinurile antrenează sistemul imunitar să recunoască și să se opună invadatorilor externi, adesea prin introducerea în organism a unui virus slăbit sau a unei variante inactivate a acestuia, se pare că și mintea umană poate să fie inoculată. Prin injectarea unei doze diminuate de știri false (echivalentul virusului) care au fost demontate în prealabil, oamenii sunt capabili să-și dezvolte în timp proprii anticorpi mintali (altfel spus, o imunitate psihologică) contra informațiilor false.

Crearea unui vaccin necesită înțelegerea structurii virusului, care este parțial determinată de substanțele chimice care stochează codul său genetic (cum sunt ADN-ul și ARN-ul). În consecință, echipa de cercetători din care fac parte a încercat să descopere tehnicile principale folosite în generarea știrilor false, stabilind taxonomia a ceea ce noi numim „cele șase grade ale manipulării“: polarizarea grupurilor din cadrul societății; apelul la emoțiile publicului cu scopul de a-l manipula; emiterea de teorii ale conspirației; recursul la experți falși și la organizații oficiale inexistente și lansarea de mesaje provocatoare în spațiul online. Aceste șase tehnici, pe care le vom studia mai amănunțit în capitolul 9, reprezintă elementele din care e compus virusul știrilor false. Am plecat de la ipoteza că oamenii pot fi vaccinați contra acestor tehnici și, după multe experimente de laborator, ne-am atins, în sfârșit, obiectivul. Mai trebuia, însă, să livrăm vaccinul - aveam

nevoie de o modalitate prin care să transformăm teoria într-o seringă virtuală.

Printr-o colaborare fără precedent cu dezvoltatorii de jocuri online, am construit un motor de simulare, pe care l-am numit *Bad News*⁰⁵. Este primul joc interactiv de știri false care creează o replică a mediului creat de rețelele de socializare. Jocul este revoluționar, însă logica sa internă rămâne ușor discutabilă: ca să asigurăm imunitatea participanților, aceștia trebuie „injecțati” cu o microdoză din virusul știrilor false. Jucătorii sunt apoi expuși la efectele tehnicilor utilizate în colportarea informațiilor false. Pentru un scurt interval de timp, jucătorul se află la comanda micului său imperiu de *fake news*.

Ca să testăm „vaccinul”, am ales un eșantion de zeci de mii de oameni din toate păturile sociale, din întreaga lume. Înainte de a începe simularea, acestora li s-a cerut să evalueze veridicitatea unei serii de titluri de știri false. Iată un exemplu: „Cursul Bitcoin este manipulat de către un grup restrâns de bancheri bogăți. #InvestigateNow”. Această postare falsă de Twitter⁰⁶ folosește tehnica „conspirației”: stârnește îndoiala față de realitatea recunoscută oficial prin incriminarea unei cabale elitiste care completează în secret ca să-și ducă la bun sfârșit planurile obscure (mai târziu vom analiza trăsăturile distinctive ale unei teorii a conspirației). După ce sunt expuși intervenției noastre (vaccinul), jucătorilor li se prezintă o altă serie de titluri de știri false, inclusiv unele despre care nu au mai auzit (intrușii). De data aceasta, jucătorii nu se mai lasă păcăliți atât de ușor. Au început să-și formeze anticorpi psihologici, care le sporesc rezistența la știri false prin înțelegerea tacticilor din spatele lor.

05 <https://www.getbadnews.com> (n. red.)

06 Ediția originală a cărții a fost publicată în februarie 2023, iar platforma a fost redenumită „X” în luna iulie a aceluiași an. (n. red.)

Teoria inoculării psihologice⁰⁷ a întors pe dos lumea fact-checkerilor. Spre deosebire de fact-checking (sau „demonstrare”), scopul nu este acela de a rectifica anumite informații după ce răul a fost deja făcut. Fie că vorbim de virusurile reale sau de cele psihologice, e mai ușor să previi decât să tratezi – trebuie să jucăm mai degrabă ofensiv, decât defensiv. *Bad News* nu este un simplu joc. Acesta marchează apariția unei noi științe: cea a „demontării preventive”⁰⁸.

Dar, înainte să sărim la posibilele tratamente, este important să înțelegem cât de bine se descurcă sistemul nostru imunitar cognitiv când se confruntă cu informații false. Prima parte a cărții studiază motivele pentru care suntem cu toții susceptibili să credem informațiile false. În cea de-a doua parte vom discuta în detaliu modul prin care neadevărurile se transmit de la o persoană la alta, din timpul Romei Antice și până în epoca rețelelor de socializare. În ultima parte vom analiza cum putem să punem în aplicare demontarea preventivă și cum să ne vaccinăm pe noi înșine și pe ceilalți împotriva informațiilor false.

Să începem, deci, cu începutul. Cum face creierul diferența dintre adevăr și minciună?

07 Inocularea psihologică constă într-o intervenție preventivă, care constă în expunerea controlată a publicului la diferite tehnici de manipulare. (n. red.)

08 În original, „demontarea” informațiilor false corespunde conceptului de „debunking”, iar „demontarea preventivă” celui de „prebunking”. (n. red.)